

Kaip gyvensime kitamet?

Įrankis, padedantis analizuoti
2023 m. valstybės biudžetą

Lietuvos
laisvosios
rinkos
institutas

Susisiekti su LLRI galite:
Vilniaus g. 31
Vilnius
Tel. (8-5) 250 0280
www.llri.lt

Šio leidinio misija – parodyti Lietuvos viešųjų finansų padėtį pagal patvirtintą 2023 m. biudžetą: mokesčių ir išlaidų dydžius, valstybės skolas ir jos palūkanų našatą.

Gyventojams svarbu ne tik žinoti, bet ir suprasti, kaip ir kur yra panaudojami jų sumokami mokesčiai, kokie įsipareigojimai slegia valstybės pečius ir kaip tai atsiliepia jos gerovei. Tai padeda priimti labiau informuotus sprendimus ir dėl savo, ir dėl valstybės ateities.

Lietuvos laisvosios rinkos institutas

IŠLAIDOS AUGS DVIGUBAI GREIČIAU NEI PAJAMOS

2023 m. biudžeto išlaidos augs 6,1 proc., o pajamos – tik 3,4 proc. Toks išlaidų augimas reiškia ekspansinę fiskalinę politiką, kurios tikslas, kaip teigia Finansų ministerija, yra išsaugoti žmonių perkamąją galią, kovoti su energetine krize, stiprinti nacionalinį saugumą, investuoti į Lietuvos ateitį.

Numatomas valdžios sektoriaus deficitas 2023 m. sieks 4,9 proc. nuo bendrojo vidaus produkto (BVP). Išlaidos viršys pajamas 13 proc., o susidaręs atotrūkis bus padengtas skolintomis lėšomis. **Tai reiškia, kad kas aštuntas valstybės išleidžiamas euras bus skolintas.**

6,1 proc.

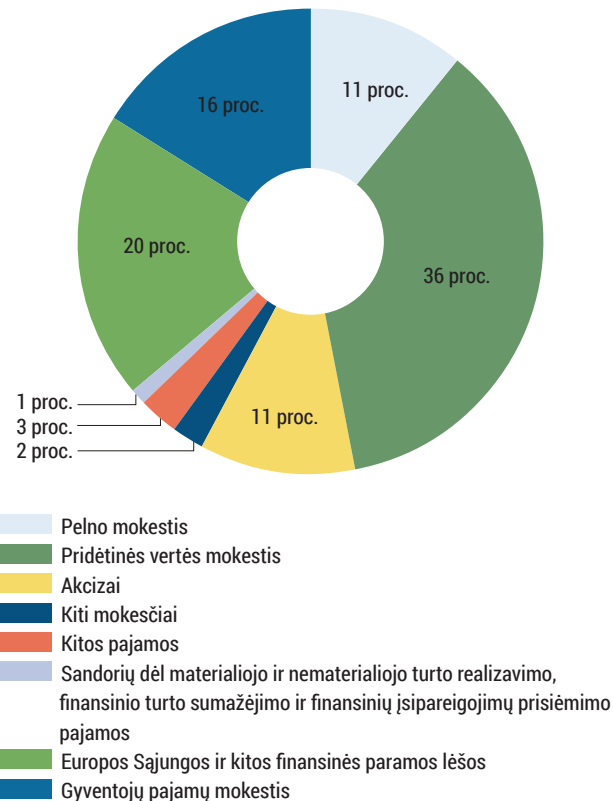

3,4 proc.

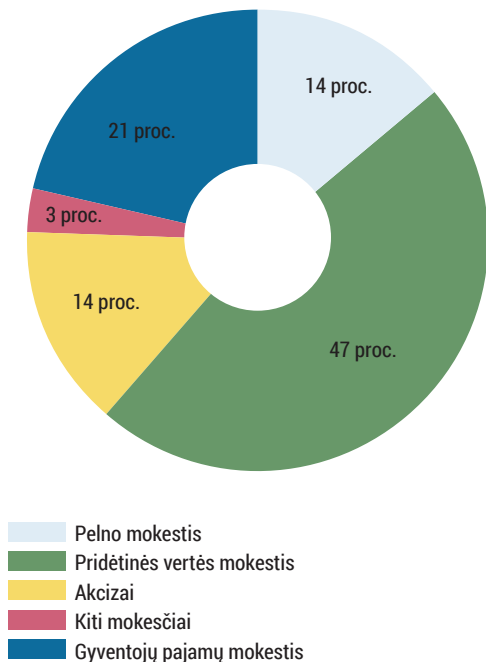
Šaltinis – Finansų ministerija, 2022.

2023 M. VALSTYBĖS BIUDŽETO PAJAMŲ SANDARA

Šaltinis – Finansų ministerija, 2022.

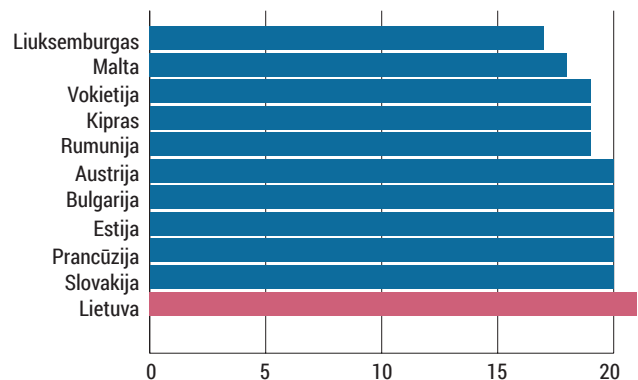
KOKIŲ MOKESČIŲ SUDARO VALSTYBĖS BIUDŽETĄ?

Šaltinis – Finansų ministerija, 2022.

PVM TARIFAS – 10-TYJE ŠALIŲ MAŽESNIS NEI LIETUVOJE

Lietuvoje taikomas pridėtinės vertės mokesčio (PVM) tarifas 2009 m. buvo padidintas nuo 18 proc. iki 21 proc. Nors tai buvo laikina priemonė, „padėsianti išgyventi finansų krizę“, padidintas mokesčio tarifas galioja iki šiol. Mažesnis nei Lietuvoje standartinis PVM tarifas taikomas 10 ES šalių: Liuksemburge, Maltoje, Vokietijoje, Rumunijoje, Kipre, Bulgarijoje, Estijoje, Slovakijoje, Prancūzijoje, Austrijoje.

Šaltinis – Oficiali ES interneto svetainė, 2022.

ATSISAKIUS LENGVATŲ – MAŽESNIS PVM TARIFAS

5 proc.

Vaistams ir kompensuojamiems medicinoje naudojamiems maisto produktams

Laikraščiams

Šie galiojantys lengvatiniai PVM tarifai 2023 m. pareikalaus virš 400 mln. eurų biudžeto pajamų netekimą.

Atsisakius visų šių lengvatų, bet į valstybės biudžetą siekiant surinkti tokią pačią įplaukų sumą, būtų galima taikyti 1–2 proc. mažesnę bendrą PVM tarifą.

9 proc.

Šildymui ir karštam vandeniui

Maitinimo paslaugoms

Keleivių vežimo paslaugoms

Apgyvadinimo paslaugoms

Knygoms ir el. knygoms, el. leidiniams

Malkoms

Meno, kultūros įstaigoms ir renginiams

Sporto klubams ir atlikėjų paslaugoms (iki 2023 07 01)

KIEK MOKESČIŲ SUMOKAME NUO ATLYGINIMO?

Darbuotojo dalis:

Gyventojų pajamų mokestis (GPM) 20 proc./32 proc., privalomojo sveikatos draudimo (PSD) įmoka 6,98 proc., valstybinio socialinio draudimo (VSD) (Sodros) įmoka 12,52 proc.

19,5 proc.

Jei kaupiate pensiją – 2,7 proc. ar 3 proc. nuo atlyginimo, darbuotojo sumokama mokesčių dalis kyla iki 22,2 proc. arba 22,5 proc., atitinkamai.

Darbdavio dalis:

Sodros įmokos, įmoka į garantinį fondą, įmoka į ilgalaikio darbo išmokų fondą

1,77 proc.

Šaltinis – „Sodra“, 2022.

MINIMALUS MĖNESINIS ATLYGINIMAS 2023 M. KYLA 15 PROC.

2023 m. minimalus mėnesinis atlyginimas (MMA) sieks **840** eurų

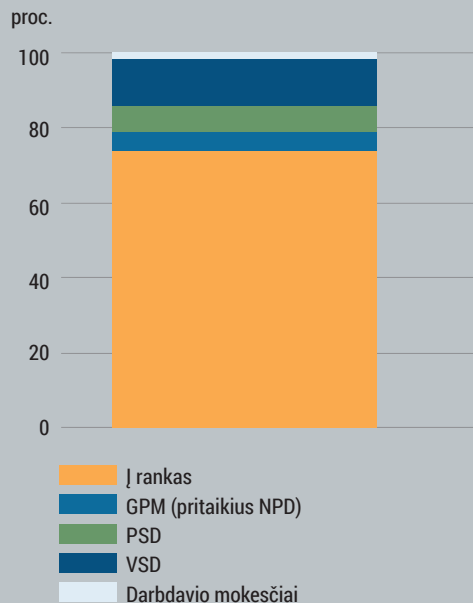
Darbo vietos kaina darbdaviui **855** eurais

Neapmokestinamasis pajamų dydis (NPD) 2023 m. kils **85** eurais

Pabrėžtina, jog išimtinai NPD didinimas yra greičiausias ir veiksmingiausias būdas padidinti žmonių pajamas be nepageidautinų pasekmių verslams, dirbantiems ir ekonomikai. Taigi, siekiant didinti mažiausiai uždirbančiųjų pajamas į rankas, tikslinga yra suvienodinti MMA ir NPD dydžius.

Šaltinis – Finansų ministerija, 2022.

DARBO VIETOS KAINA 2023 M., KAI UŽDIRBAMA MMA

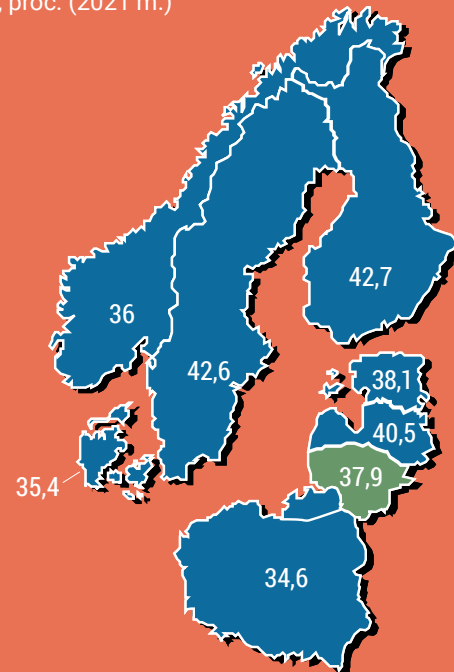

Efektyvusis GPM tarifas sudaro 5,12 proc., „Sodros“ įmoka – 12,52 proc., PSD – 6,98 proc., darbdavio sumokami mokesčiai – 1,77 proc. darbo vietos kainos. MMA uždirbančiam asmeniui lieka apie 74 proc. atlyginimo.

Šaltiniai: „Sodra“, 2022; LLRI skaičiavimai.

KAIP VIDUTINĖ ALGA APMOKESTINAMA BALTIJOS JŪROS REGIONE?

Vidutinio darbo užmokesčio apmokestinimas Baltijos jūros regione, proc. (2021 m.)

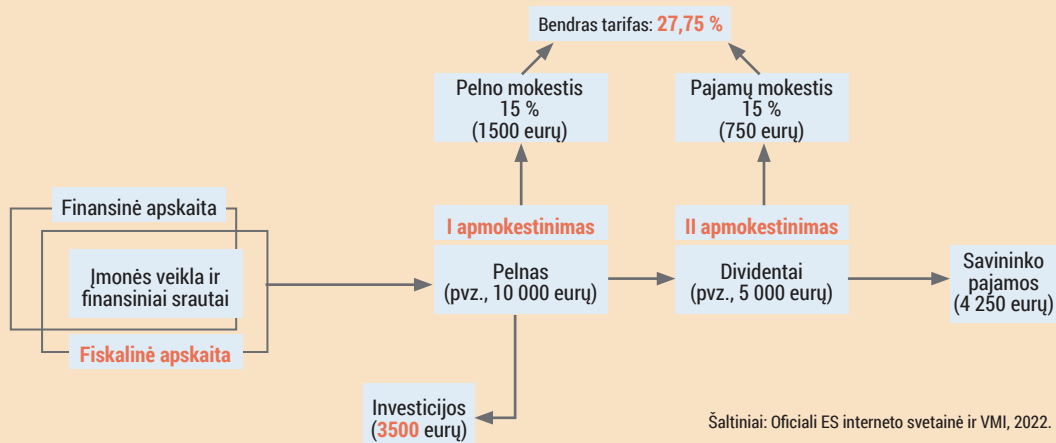

Lietuvos dirbantieji yra apmokestinami labiau nei vidutiniškai sumoka dirbantieji labiausiai išsivysčiusiose pasaulio valstybėse, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos narėse.

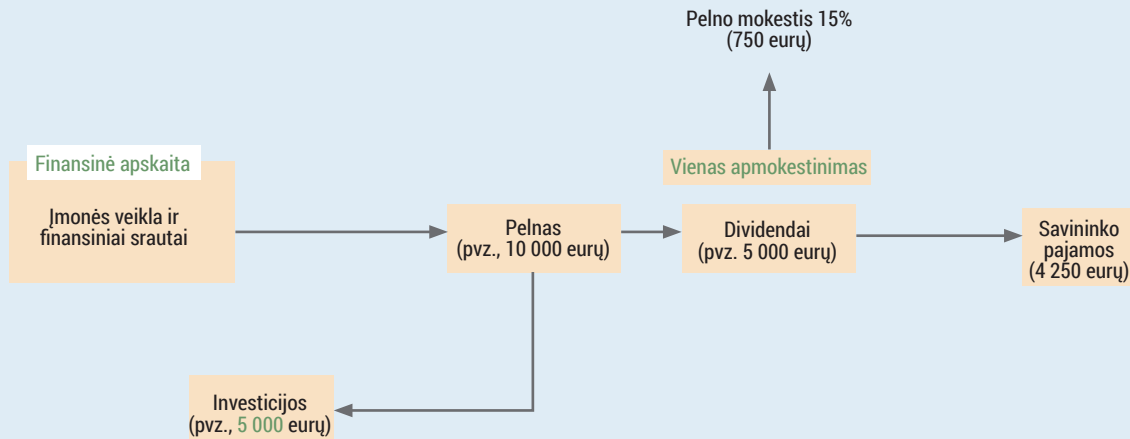
Šaltinis – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, 2021.

PELNO MOKESTIS: PROBLEMATIKA DĖL EFEKTYVAUS TARIFO

Pagal šiuo metu Lietuvoje galiojančią tvarką, uždirbtas pelnas apmokestinamas du kartus – pelno uždirbimo ir jo paskirstymo (dividendų išmokėjimo) metu. Dukart sumokamas 15 proc. mokestis reiškia, kad efektyvus pelno mokesčio tarifas net 27,75 proc.

LLRI SIŪLOMAS PELNO MOKEŠČIO MODELIS

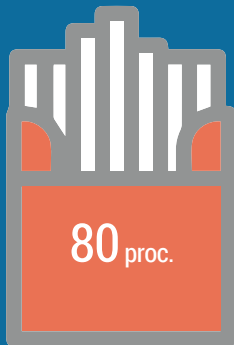

KOKIĄ AKCIZINIŲ PREKIŲ DALĮ SUDARO MOKESČIAI?

Akcizo mokestis yra papildomai apmokestinamas pridėtinės vertės mokesčiu, todėl kartu šie mokesčiai sudaro didelę dalį apmokestinamų prekių kainos.

Cigaretės

3,95 euro /
20 cigarečių

Benzinas

1,6–1,7 euro / l

Vynas

6 eurai / 750 ml

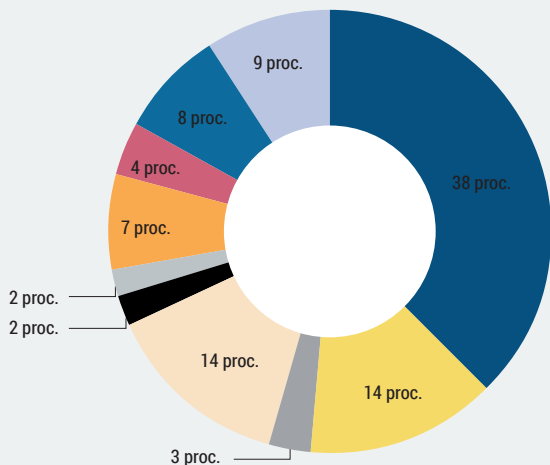
Alus

3 eurai / l

Šaltiniai: VMI, Finansų ministerija, LLRI skaičiavimai.

KAM VALSTYBĖ IŠLEIDŽIA DAUGIAUSIAI?

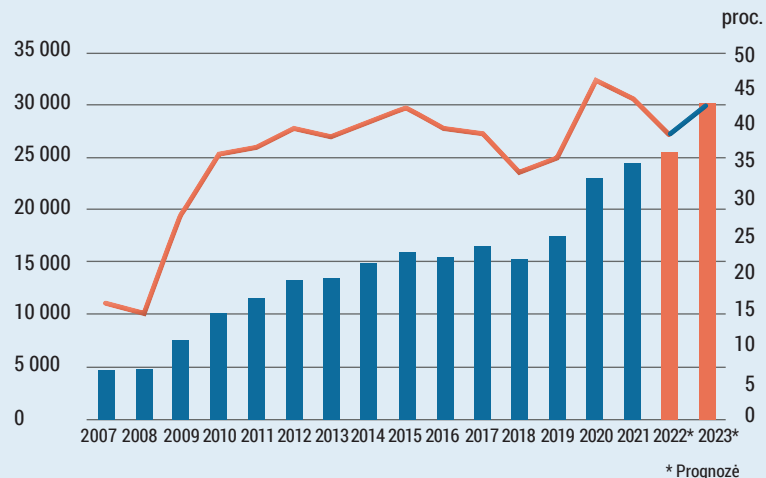
2023 m. biudžetų (valstybės, savivaldybių, Sodros, PSDF) išlaidos (neįskaitant ES lėšų)

- Socialinė apsauga
- Švietimas
- Poilsis, kultūra bei religija
- Sveikatos apsauga
- Būstas ir komunalinis ūkis
- Aplinkos apsauga
- Ekonomika
- Viešoji tvarka ir visuomenės apsauga
- Gyvyba
- Bendrosios valstybės paslaugos

LIETUVOS VALSTYBĖS SKOLA

Kaip prognozuoja Finansų ministerija, valdžios sektoriaus skola artėjančiais metais išaugs 3,9 proc. punktais ir sieks 43 proc. BVP.

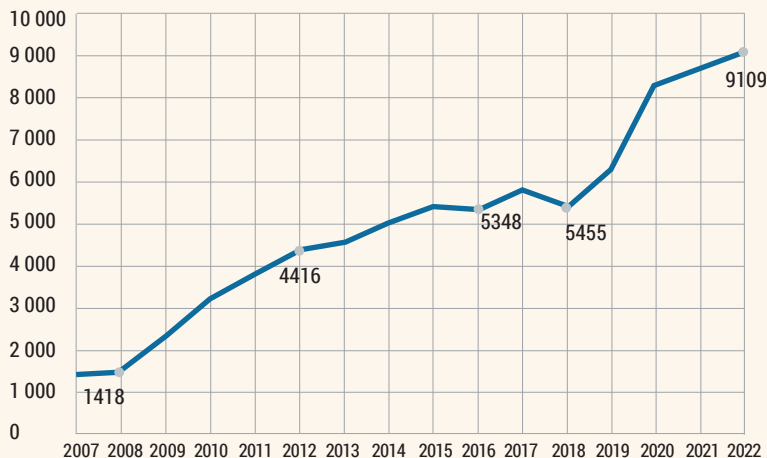
mln. eur palyginus su BVP, proc.

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija, LLRI skaičiavimai.

KIEK VALSTYBĖS SKOLOS TENKA VIENAM GYVENTOJUI?

Nors valstybės skola yra viena mažesnių Europoje, ji vis tiek išlieka didelė. 2022 m. vienam nuolatiniam šalies gyventojui skolos lygis sieks maždaug 9 100 eurų, 2007 m. šis rodiklis tesiekė apie 1 400 eurų. Auganti valstybės skola reiškia riziką, kad nemažėjant išlaidoms mokesčių mokėtojus ateityje slėgs dar didesnė mokesčių našta.

Valstybės skola vienam gyventojui, eurai

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas, 2022; LLRI skaičiavimai.

SKOLOS APTARNAVIMO KAŠTAI AUGA

2023 m. palūkanoms už valstybės skolą numatoma skirti 337,9 mln. eurų.*

2023 m. tai sudarys **0,5** proc.,

2024 m. augs iki **0,7** proc., ir

2025 m. sieks **0,9** proc. BVP

Atsižvelgiant į tai, kad skolinimosi kaina sparčiai auga**, išlaidos skolos administravimui reikšmingai didės.

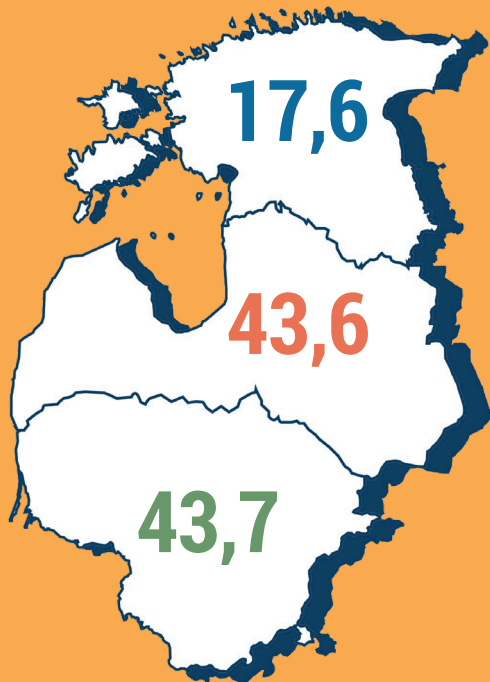
*Tai tik ketvirčiu mažiau, nei tais pačiais metais planuojama išleisti kultūrai (411,1 mln. eurų).

**2022 m. lapkričio pirmoje pusėje Vyriausybė pasiskolino už 4,3 proc. metines palūkanas, palyginti su 0,5 proc. metinėmis palūkanomis metų pradžioje.

Šaltinis – Finansų ministerija, 2022.

KAS LABIAUSIAI ĮSISKOLINĘ BALTIJOS ŠALYSE?

Valstybės skola Baltijos šalyse, proc. nuo BVP, 2021

Šaltinis – Eurostatas, 2022.

SVEIKA BIUDŽETO POLITIKA TURI IŠLIKTI NORMA, O NE IŠIMTIS

Europos Sąjungos Stabilumo ir augimo paktas įpareigoja šalis narės laikytis fiskalinės drausmės taisyklių –
valdžios deficitas ne daugiau 3 proc. BVP,
o skolos dydis – 60 proc. BVP.

Šios taisyklės užtikrina, jog šalys narės koordinuotų savo fiskalinę politiką ir taip prisidėtų prie viešųjų finansų tvarumo ir euro stabilumo.

Nors fiskalinės drausmės reikalavimai tvyrant didiam ekonominiam neapibrėžtumui yra laikinai netaikomi, šios taisyklės turėtų išlikti griežtu orientyru.

BIUDŽETAS – GALINGAS ĮRANKIS

Viešajam administravimui,
viešosioms įstaigoms, valstybės
 tarnybai finansavimas mažėja **15** proc.

Energetikos sektoriui
 finansavimas didėja **137** proc.

TAČIAU

pokyčio viešajame ar energetikos sektoriuje nesulauksime, jei valstybės tarnautojai su pasikeitusiu finansavimu privalės vykdyti tas pačias įstatymais reglamentuotas funkcijas – tiek būtinas, tiek ir nereikalingas. O finansuojant nebūtinas funkcijas, bus švaistomi brangūs riboti ištekliai ir planai liks tik popieriuje.

Biudžeto įstatymas turėtų įpareigoti visus vadovus atlikti galiojančių įstatymų, vykdomų funkcijų *ex post* vertinimą ir nustatyti, kokia vertė sukurta piliečiams ir kam mažinti, kam didinti, o kam galbūt nutraukti finansavimą.

Šaltinis – Finansų ministerija, 2022.

BIUDŽETO SUDARYMO SCENARIJAI

Finansų ministerija prognozuoja ekonomines šalies perspektyvas pateikdama alternatyvius – optimistinį ir pesimistinį – scenarijus. Tokiu pačiu būdu turėtų būti sudaromas ir valstybės biudžetas.

Tuo atveju, jei ekonomikos raida atitiktų pesimistinę Finansų ministerijos prognozę, svarbu iš anksto numatyti principus, kuriais remiantis būtų atliekami biudžeto pokyčiai per metus, esant poreikiui.

Siekiant lanksčiai ir greitai reaguoti į pasikeitusias aplinkybes, tikslinga būtų planuoti išlaidas pagal prioritetus – kokio finansavimo būtų galima atsisakyti, kurį proporcingai mažinti, koks liks nepakitęs, o kuris gali būti padidintas.

**KOL PERSKAITYSITE
ŠIĄ ANTRAŠTĘ,
VIEN 2023 M.**

VALDŽIA

PLANUOJA

IŠLEISTI

8335 **eurus**